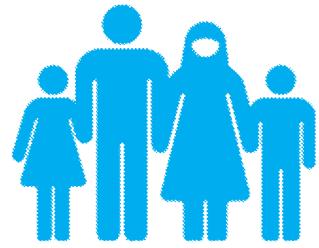

خانواده در اسلام

نایبر فتاوی متفاہل والدین الکوہی برای فرزندان

فاطمه اسماعیل طلابی
کارشناس ارشد مشاوره

اشاره ▼

مشورت گری از هنرهای حرفه ارزشمند مشاوره به مثابه یک نهاد تربیتی است. از جمله گروههایی که در حوزه فعالیت مشاوران مدارس از این مجموعه تأثیرگذار بوده‌اند، خانواده‌های دانش‌آموزان اند که در نشست‌های آموزش خانواده یا بهصورت فردی به مشاوران مدارس مراجعه می‌کنند. مقاله حاضر در جهت تأمین نیازهای حرفه‌ای یادشده از ائمه می‌شود. ضمناً مجله از اقدام پژوهی‌ها و مقالاتی در این زمینه استقبال می‌کند.

کلیدواژه‌ها : خانواده، ازدواج، نهاد اجتماعی، رحمت.

پس، ارکان اولی خانواده از دیدگاه قرآن زن و مرد اند و فرزندان، نتایج تشکیل خانواده‌اند. برخلاف اینکه برخی افراد هدف ازدواج را بقای نسل، استقلال، فرار از تنها‌یی، ارضای غراییز، فرار از بحران، ترس از قضاوتهای مردم، مقام و شهرت، مهاجرت، چشم و هم‌چشمی، انتقام، درمان یا جبران کمبود محیت‌های موجود در خانه می‌دانند، خداوند همان‌گونه که در آیه مزبور اشاره شده است، هدف از ازدواج را ایجاد «آرامش» بیان می‌کند و با توجه به ادامه آیه در آغاز ازدواج زیباترین هدیه خود را، همان رافت و مهربانی یا مودت و رحمت است، به زن مرد مرحمت می‌نماید. مسئله مودت و رحمت در حقیقت ملاط و چسب مصالح ساختمانی جامعه انسانی است؛ چراکه جامعه همچون ساختمان عظیم و پرشکوهی که از آجرها و قطعات سنگ‌ها تشکیل می‌شود، از فرد فرد انسان‌ها تشکیل شده است اما اگر این افراد پراکنده باشند و آن اجزاء مختلف، با هم ارتباط و پیوند پیدا نکنند هرگز جوامع انسانی بوجود نخواهد آمد. چنان‌که ملاحظه می‌شود، مودت در آیه موردنظر قبیل از رحمت آمده و این، نشانگر آن است که مودت مقمه وصول رحمت است و رحمت بدون مودت نمی‌تواند حاصل آید. حضرت علی (علیه السلام) وسیله این محبت و دوستی را خوش‌رویی می‌داند (تمیمی آمدی، ۱۳۷۷). پس، زن و شوهر در خانه باید نسبت به هم خوش‌رو باشند تا مودت به وجود آید. میان مودت و رحمت ممکن است تفاوت‌هایی وجود داشته باشد. مودت انتگریه ارتباط در آغاز کار است اما در پایان که یکی از دو همسر ممکن است ضعیف و ناتوان شود و قادر به خدمتی نباشد، رحمت جای آن را می‌گیرد.

جاگاه خانواده در تأمین سلامت، امنیت و سعادت افراد به عنوان یک نهاد اجتماعی در آموزه‌های وحیانی و تجارب بشری تردیدناپذیر است. چراکه کانون پرورش شخصیت و مرکز سازندگی جامعه در ابعاد فرهنگی، اجتماعی و اخلاقی به حساب می‌آید. زیباترین تعریف را در مورد خانواده در قرآن کریم داریم؛ آنچه که می‌فرمایید: وَ مِنْ أَيَّاتِهِ أَنْ حَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنفُسِكُمْ أَرْوَاجًا لَتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَ جَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَ رَحْمَةً ﴿١﴾ فی ذلک لآیات لقوم یَّافَّکُرُونَ.^۱ و یکی از آیات (لطف) او آن است گه برای شما از جنس خودتان جفتی بیافرید که در کنار او آرامش یافته و با هم انس گیرید و میان شما رافت و مهربانی برقرار فرمود. در این امر نیز برای مردم بافتکرت ادلای (از علم) و رحمت و حکمت خداوند اشکار است.

خداوند هدف از ازدواج را «آرامش» بیان می‌کند و در آغاز ازدواج زیباترین هدیه خود را که همان رافت و مهربانی یامودت و رحمت است به زن و مرد مر حمت می‌نماید

درو کنند. به این منظور نیز می‌توانند چند نکته را مورد توجه قرار دهند:

۱. یکدیگر را با الفاظ زیبا صدا بزنند؛ بدین ترتیب فرزندانشان نیز نحوه صحیح را در خطاب کردن دیگران به کار می‌گیرند.
۲. نسبت به هم گفت و گویی مهرآمیز داشته باشند؛ چراکه ارتباط کلامی با استفاده از عبارت‌های عاطفی می‌تواند رابطه زوجین را تقویت کند. چنانچه رسول خدا فرمود: مردی که به همسرش بگوید دوست دارم، این سخن از دل زن بیرون نمی‌رود^۵ و از طرفی موجب ایجاد تعاملات عاطفی در فرزندان می‌شود.
۳. سلام کردن به یکدیگر که کینه را از بین می‌برد. خداوند نیز می‌فرماید:

فَإِذَا دَخَلْتُمْ بُيُوتًا فَسَلِّمُوا عَلَى أَنفُسِكُمْ تَحْيَةً مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُبَارَكَةً طَيِّبَةً^۶

هر گاه بخواهید به خانه‌ای (از اینها) داخل شوید، نخست به خویش سلام کنید که سلام تحيتی با برکت و نیکو از جانب خداست، یعنی، حتی وقتی کسی در خانه نیست، بگوییم «السلام علینا».

۴. در مورد مشورت کردن؛ والدین می‌توانند آیه شریفه امرهم شوری بینهنه^۷ را ملاک زندگی خود قرار دهند و بر این اساس، هفته‌ای یکبار در ساعتی که با تفاوت کلیه اعضا خانواده مشخص شده است، با هم نشستی داشته باشند و در مورد مسائل مهم خانواده یا احیاناً دلخوری‌هایی که افراد طی هفته از هم دارند، صحبت کنند و به این ترتیب با هم تبادل اطلاعات کنند و فرست بروز احساسات داشته باشند.
- تمامی پدران و مادران بیش از آنکه پرشنگان، مهندسان یا کارمندان مفیدی به جامعه تحويل دهند، موظفاند که همسران، پدران و مادران وظیفه‌شناس و شایسته‌ای را تربیت کنند. به امید آن روز که تمامی پدران و مادران بارفتار مناسب خود بهترین و سازنده‌ترین الگوهای رفتاری برای فرزندانشان باشند.

پی‌نوشت

۱. روم، آیه ۲۱
۲. بقره، آیه ۱۸۷
۳. روم، آیه ۳۰
۴. نهج‌البلاغه، نامه ۳۱
۵. اصول کافی، کلینی. ج.۵، ص.۵۶۹
۶. نور، آیه ۶۱
۷. سورا، آیه ۳۸

منابع

۱. قرآن کریم
۲. تمیمی امدى، ناصح‌الدین ابوالفتح عبدالواحد؛ غرالحكسم و درالكلم، مترجم: محمدحسین عطاری قمي، انتشارات افست، ۱۳۷۷.
۳. دشتی، محمد، ترجمه نهج‌البلاغه، قم، مؤسسه فرهنگی تحقیقاتی امیرالمؤمنین، ۱۳۸۲.
۴. رضایی اصفهانی، محمدعلى؛ تفسیر قرآن مهر، قم، عصر طلیور، ۱۳۸۹.
۵. قائمه، علی؛ خانواده و تربیت کودک، تهران، امیری، ۱۳۶۳.
۶. قائمه، علی، تشکیل خانواده در اسلام، تهران، امیری، ۱۳۶۳.
۷. کلینی، محمدبن یعقوب؛ اصول کافی، مترجم: محمدباقر کمره‌ای، تهران، اسوه، ۱۳۷۹.
۸. گلاس، ولیام و گلاس، کارلین؛ مترجم: سمیه خوش‌نیت و نیکووه‌دی برزانده، ازدواج بدون شکست، تهران، فرانتگریش، ۱۳۸۶.
۹. مکارم شیرازی، ناصر؛ تفسیر نمونه ج ۱، چاپ ۳۱، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۷۳.
۱۰. مکارم شیرازی، ناصر؛ تفسیر نمونه ج ۱۶، چ ۳، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۷۳.

مودت در مورد بزرگ‌ترهای است که می‌توانند به هم خدمت کنند اما کودکان و فرزندان کوچک در سایه رحمت پرورش می‌باشد.

مودت اغلب جنبه متقابل دارد اما رحمت یک‌جانبه و ایثارگرانه است؛ زیرا برای بقای یک جامعه گاه خدمات متقابل لازم است که سرچشمه آن مودت است و گاه خدمات بلاعوض که نیاز به ایثار و رحمت دارد (مکارم شیرازی، ۱۳۷۳).

قرآن در جای دیگری زن و شوهر را لباس هم می‌داند؛ آنجا که می‌فرماید:

هُنَّ لِبَاسٍ لَكُمْ وَ أَنْتُمْ لِبَاسٍ لَهُنَّ^۸

که آنها جامه عفاف شما و شما نیز لباس عفت آنها هستید.

ولی به راستی خصوصیات لباس چیست که زن و شوهر باید برای هم مانند لباس باشند؟

۱. لباس ساتر است و عیوب و عورت را می‌پوشاند. زن و شوهر نیز باید ساتر عیوب هم باشند؛ یعنی، مظهر ستاریت خداوند باشند. (مکارم شیرازی، ۱۳۷۳).

۲. لباس حافظ انسان در مقابل سرما و گرما می‌باشد. زن و شوهر هم باید حافظ هم در برابر آسیب‌های زندگی باشند (مکارم شیرازی، ۱۳۷۳).

۳. لباس انسان را گرم می‌کند و همسر خوب محیط خانه را با محبت خویش گرم می‌سازد (رضایی اصفهانی، ۱۳۸۹).

۴. لباس وقتی مصرف مدام دارد که تاز و پودش سالم باشد. زیبایی، ثروت و جاه و مقام تار و پودهایی فناپذیرند. پس باید به دنبال معیارهای دیگری از جمله ایمان و اخلاق بود که فناپذیر نیستند.

۵. اگر همسر لباس همسر خود است، باید مراعات کند و به لباس خود صدمه نزند. او برای این کار باید ابتدا خلق بد را از خود دور کند. بعضی رفتارها مانند عیوب جویی، انتقاد بی‌مورد، سرزنش، شکوه و گلایه، تقدیق کردن و غر زدن، تمدید کردن و باج دادن برای کنترل دیگری مخرب‌اند اما به صورت عادت درآمداند و ما هر روز بدون آنکه بدانیم تا چه حد مخرب هستند، آنها را تکرار می‌کنیم (کنترل گری یعنی ماعت بدپختی خود و یا نحوه انتخاب اعمال خود را دیگری بدانیم و سعی در تغییر او در قبال خودمان داشته باشیم) (گلاسر، ۱۳۸۶).

۶. همان طور که در دین بر رنگ سفید تأکید شده و افراد باید خیلی مواضع باشند که لباس سفید خود را آلوده نکنند، در مورد فطرت نیز همین طور است. بر اساس آیه فطرة الله التي فطر الناس علىها^۹ فطرت انسان پاک است. پس اگر در روابط زناشویی با در رابطه خود با فرزندانشان به این اصل توجه کنید، تحمل بسیاری از شرایط سخت برای شما آسان تر می‌شود. روان‌شناسان امروزی نیز «جداسازی خود از رفتار» را بر همین اساس پیشنهاد می‌کنند.

۷. همان طور که لباس‌ها را نمی‌توان با هم مقایسه کرد و هر لباس در جایگاه خود مناسب است. در رابطه با همسران نیز مقایسه کار نادرستی است و هر فرد ویژگی‌های منحصر به فرد و خوبی‌های خاص خود را دارد.

۸. از ویژگی‌های لباس این است که به استقبال تن ما می‌رود. زوجین نیز این ویژگی را باید از لباس الگو بگیرند.

۹. لباس زینتی برای ادمی است. همسران نیز وسیله راحتی یکدیگرند و هر یک زینت دیگری محسوب می‌شود (مکارم شیرازی، ۱۳۷۳)

تا اینجا ما در مورد رفتاری که زوجین باید نسبت به هم داشته باشند، مسائلی را ذکر کردیم اما از آنجا که بر اساس گفتۀ مولا‌یمان، امیرالمؤمنین، قلب نوجوان چونان زمین کاشته نشده آماده پذیرش هر بذری است که در آن پاشیده شود (نهج‌البلاغه)، والدین با ایجاد فضای عاطفی در خانواده می‌توانند بذر محبت را نه با گفتار بلکه با رفتار خوبی در دل فرزندان شان بکارند و در آینده در زندگی خود آن را به درستی